

תביעות שיבוב

תביעות שבוב מקום שהמדובר ביחסי שוכר משכיר ת.א. 10-05-33968 (שלום ירושלים) הפניקס נ' נדן פלדמן

מערכת היחסים בין המשכיר לשוכר ותביעות שבוב המוגשות בעקבות נזקים שכוסו ע"י מבוטחות מעסיקה לא במעט את ענף הביטוח ומערכת המשפט ולאחרונה הזדמן לנו לעסוק בנושא בהתייחס לפס"ד מקיף של ביהמ"ש (ראה איזכור שבנדון).

הגם שאין המדובר בתקדים מחייב מצא ביהמ"ש ובעקבותיו גם אנחנו להיכנס מעט לעובי הקורה ולהביא את עמדתנו בצד דברי ביקורת על פסק הדין.

1. תמצית עובדתית:

שוכר דירה גרם ברשלנותו לשריפה בדירה. מבטחת המשכיר (בעל הדירה) שילמה תגמולי ביטוח למבוטחה, המשכיר וחזרה בתביעת שיבוב כנגד השוכר. הסכם השכירות הינו הסכם סטנדרטי ללא כל התייחסות לנושא הביטוח וככל הנראה לא הרחיב גם בעניין האחריות, למעט הטלת חובה על השוכר להשתמש במושכר באופן זהיר, וכי הוא יהיה אחראי לכל נזק שייגרם למושכר, לציוד שבו ולאביזריו.

2. פוליסת הביטוח של המשכיר לא נקבה בשמו של השוכר כמבוטח ואף לא נמצא בה סעיף ויתור על שיבוב. בית המשפט קבע במסגרת דיון בטענת סף שקיימת מניעות מהגשת תביעות שיבוב כנגד השוכר.

3. פסק הדין

ביהמ"ש הגיע למסקנה שבכל מקום בו המשכיר ביטח את המושכר (מבנה ו/או תכולה) וחווה השכירות בין הצדדים שותק בעניין אפשרויות שיבוב, הרי שהמבטחת מנועה מלהגיש תביעת שיבוב כנגד השוכר וזאת מהסיבה שכוונת הצדדים היתה, כי פוליסת הביטוח שרכש המשכיר תהיה גם "לטובתו של השוכר", היינו, יש לראות בשוכר כמעין "מבוטח סמוי" אשר בשל היותו מבוטח בפוליסה, אזי המבטחת אינה רשאית לתובעו וזאת מהטעמים הבאים:

טעם ראשון:

היות שהמשכיר הוציא פוליסת ביטוח למושכר שאינו גר בו, פוליסה המכסה גם נזקי אש כתוצאה ממעשי רשלנות (שהוא אינו יכול לבצען שכן כאמור אינו גר במושכר) כולל מעשי רשלנות שנעשו ע"י השוכר, מלמדת את בית המשפט, כי כוונתו של המשכיר היא שהפוליסה תהיה גם לטובת השוכר.

לדעתנו, הטעם הראשון אינו יכול לעמוד ומהווה כשל לוגי, העובדה שמבוטח מעוניין לכסות רכושו כנגד מעשי רשלנות של מאן דהו, בוודאי אינה יכולה ללמד, כי התכוון שהפוליסה תהיה לטובתו של אותו מאן דהו.

טעם שני:

לו כוונת הצדדים היתה כי פוליסת הביטוח לא תהיה גם "לטובת השוכר" אזי שיש להניח, כי המשכיר היה מידע את השוכר ואף דורש ממנו להוציא פוליסה על שמו ולטובתו. בהיעדר ראיות יש לפרש את ההסכם לאחר בחינה מה היו עושים צדדים הוגנים במקרה כגון זה.

לטעמנו, מדובר בפרשנות בעייתית של ההסכם שכן, היעדר ההודעה של המשכיר לשוכר, כי עליו לבטח את הנכס נגרם לעיתים מחוסר תשומת לב ו/או חוסר אכפתיות מצד מי שביטח את נכסו והינו מוגן בפני נזקים באמצעות הביטוח אותו רכש בעצמו.

טעם שלישי :

אילו התכוונו הצדדים שהפוליסה לא תהיה גם לטובת השוכר, וכוונתם היתה שעל השוכר לפצות את המשכיר בשל רשלנותו, אזי היה נכתב עניין זה מפורשות בהסכם השכירות. במקרה כזה היה המשכיר תובע את השוכר ועל פי הוראות סעיף 62(ג) לחוק חוזה הביטוח מעביר את הכספים למבטחת. משלא תבע המשכיר את השוכר ארבע שנים תמימות הרי שיש לראות בשוכר מישהו ש"מבוטח סביר לא היה תובע ממנו פיצוי או שיפוי" כאמור בסעיף 62(ד) לחוק חוזה הביטוח.

נימוק זה אינו עומד במבחן. ברור שמרגע שהמשכיר שופה ע"י מבטחיו אין לו כל אינטרס לתבוע ואף ספק אם יש לו עילה, מקום שכבר אינו סובל כל נזק ואף זכויותיו לשיפוי מהשוכר עברו למבטחתו.

4. המדיניות השיפוטית וטעותו של ביהמ"ש :

בית המשפט מתווה את המדיניות השיפוטית הראויה מבחינתו, לפיה הקביעה כי מבטח משכיר יכול לחזור אל השוכר בתביעת שיבוב עשויה להביא למצב לא יעיל (מבחינה כלכלית) של כפל ביטוח בלתי מוצדק, המוביל בעקיפין לייקור דמי השכירות. זאת משום שעלות הביטוח שהשוכר יאלץ לרכוש במקביל לביטוח שרכש המשכיר, תתווסף לדמי השכירות, אשר מגלמים בתוכם (גם אם לא במפורש) את כל הוצאות המשכיר, כולל דמי הביטוח שהוא משלם.

ההתייחסות לחוסר היעילות הכלכלית (במובן המשקי) בביטוחי כפל הופיעה בפסיקה לא פעם, ואכן צוין פעמים רבות, כי מצב של כפל ביטוח הינו לא פעם תוצאה של טעות או חוסר ידע של גורם אחד על כך שגורם אחר כבר ביטח את אותו נכס.

נציין, שבית המשפט הגביל את פסה"ד לדירות פרטיות ולא לנכסים מסחריים, ברם, דווקא הנמקתו של בית המשפט שוללת את ההיגיון מאחורי הגבלה זו מכיוון שאותו רציונאל הפועל לטעמו של בית המשפט בדירות פרטיות, צריך שיפעל גם בנכסים מסחריים, ובמיוחד הטעם של מדיניות שיפוטית ראויה מהבחינה הכלכלית.

5. לדעתנו ניתן באופן ברור לחלק את טעוני המניעות לשיבוב כדלהלן :

5.1 מניעות חוזית בין המזיק למבוטח :

במסגרת זו נמצא את כל אותם מקרים בהם בחוזה שבין המזיק למבוטח (בין אם מדובר בחוזה שכירות, חוזה קבלנות, או כל חוזה אחר) ויתר המבוטח על זכות התביעה כנגד המזיק או הגביל את היקף האחריות (למשל מגבלת אחריות בחוזי מוקד אבטחה).

במקרים אלו, למבוטח עצמו אין זכות פיצוי או שיפוי מהמזיק ומכאן שאינו יכול להעביר על פי סעיף 62(א) לחוק חוזה הביטוח זכות שאינה ברשותו. בהיעדר הזכות אין למבטח, שבא בנעלי המבוטח, כל עילה כנגד המזיק.

5.2 היות המזיק "מבוטח סמוי" או "מעין מבוטח" :

פרשנות של הסכם השכירות מלמדת, כי כוונת הצדדים היתה כי גם המזיק יהיה מבוטח בפוליסה ובשילוב הכלל הבסיסי שאין מבטח יכול לתבוע את מבוטחו, מנועה המבטחת מלתבוע את המבוטח הסמוי.

נציין, כי מקרים של מבוטח סמוי יכולים להימצא גם שלא בהקשר לתביעת שיבוב, למשל, כאשר שוכר ביטח מבנה שניזוק, יכול בעל המבנה - המשכיר לטעון, כי הינו מבוטח סמוי בפוליסה או בלשון אחרת, הביטוח נועד לבטח את האינטרס שלו במבנה.

5.3 מניעות על פי סעיף 62(ד) לחוק חוזה הביטוח :

לגבי אותם מזיקים שיש למבוטח זכות תביעה כלפיהם וזו עברה למבטח, שולל החוק את זכות התביעה כנגד מי שגרם לנזק שלא בכוונה ושמבוטח סביר לא היה תובע אותו בשל קרבת משפחה או יחס של מעביד עובד. כפי שצוין בפסה"ד, מחד נטען בספרות, כי אין מדובר ברשימה סגורה, אך מאידך יש לזכור, כי אין הלכה מחייבת של בית המשפט העליון בעניין זה. יש להדגיש, המבחן העוסק בשאלה האם מבוטח/ניזוק סביר היה תובע את המזיק בשל נזקים שנגרמו לו,

מתייחס, לטעמנו, למבוטח אשר לא קיבל שיפוי ממבטחו, שכן ברור, כי במקרה של קבלת שיפוי מהמבטחת, אף ניזוק לא היה ממשיך ותובע את המזיק. אנו סבורים כי המבחן הראוי הוא: האם אדם סביר שניזוק ולא זכה לכל שיפוי, לדוג' בהיעדר ביטוח, היה תובע את המזיק או מוחל על נזקו.

בעניין סעיף זה הוסיף בית המשפט וקבע בהערת אגב, כי לטעמו במקרה של דירה פרטית (לא נכס מסחרי) הרי רשימת "האסורים לתביעה" צריכה לכלול גם גורמים מזדמנים שמוזמנים לבצע עבודות כגון: נגר, שרברב, חשמלאי, ומנקה, בין אם הם בעלי מקצוע ובין אם חובבים.

נראה, כי בית המשפט הרחיק לכת יתר על המידה ואין כל סיבה הגיונית לפיה ניזוק יוותר על תביעת נזקו מבעל מקצוע אותו הזמין לביתו, גם אם הנזק נגרם ברשלנותו של בעל המקצוע ולא בזדון.

הערה זו של בית המשפט לגבי הכללתם של בעלי מקצוע שונים בתוך התיבה מי "שמבוטח סביר לא היה תובע ממנו פיצוי או שיפוי" אינה עולה בקנה אחד אף אם הצהרת בית המשפט עצמו אודות המדיניות השיפוטית הראויה וכפי שיובהר להלן:

ראשית, בעוד שאיסור תביעת שיבוב כנגד שוכר אכן יכול לתרום ליעילות כלכלית במונעו כפלי ביטוח מיותרים, הרי שבעת שעסקין בבעלי מקצוע, אין זה המצב. לאלו דרושה פוליסת חבויות (אחריות מקצועית, חבות המוצר או צד ג') אשר מכסה את חבותם לא רק בעיסוקיהם בדירות פרטיות, אלא בכל המרחב המקצועי בו הם פועלים.

שנית, נראה כי כלל משפטי אשר יש בו "תמריץ" לבעלי מקצוע להפחית את סטנדרט הזהירות שלהם בשל הפחתת חשיפתם לתביעות, עשוי לסתור את המדיניות השיפוטית הראויה אליה מכוון בית המשפט.

6. סיכום:

נוכל להוסיף שלדעתנו תשתנה עמדת ביהמ"ש בדינו בשאלות הנ"ל בין מזיק המחזיק בביטוח בר תוקף לבין כזה אין ביטוח ברשותו.